

Hálózatok harca

Bertalan Péter

Globális világunkat hatalmas gazdasági, politikai kommunikációs hálózatok kohéziós ereje tartja össze és működteti. A hálózatok finomhangolása fontos szerepet játszik abban, hogy a jelenlegi gazdasági válságot kisebb kataklizmákkal el tudja kerülni a világ.

A katolikus világegyház is fontos összetevője a világhálózatoknak. A II. világháborúban győztes Szovjetunió a kommunizmus Moszkvából vezérelt világhálózatának kiépítésére törekedett. Ez a szándéka ütközött a Szent-szék terveivel. Hazánkban az egyház és a pártállam között 1950-ben kötött és kikényszerített egyezmény, majd az 1956-os forradalom és szabadságharc következménye, hogy az állambiztonsági szervek felmérték, hogyan áll a katolikus egyház elleni küzdelem helyzete. E felmérés eredményeként újra kellett gondolni a stratégiát és a taktikát.

„A megnyesett fa...”

Mindszenty érseki székét az egyházi kánonok alapján a pápa megüresedettnek nyilvánította. Utóda, Lékai László „a megnyesett fa kiszöldül” jelmondatával lépett a nagy előd örökébe. A választott jelmondat egyszerre visszautaló és előremutató jellegű. Kifejezője annak, hogy a katolikus egyház erős fáját nem sikerült kidönteni, még akkor sem, hogy Mindszenty Rómába való távozásával a lombkorona legerősebb ága letörött.

A hosszú életű, dús lombosított, vastag törzsű fák jelképei a magyar katolikus egyháznak. A hatalmas növények sejtjei szövetek bonyolult hálózatát építik fel. A társadalom, ezen belül annak intézményei is, így azon belül a katolikus egyház is „közösségek rejtett hálózatára” épül.

Mérei Ferenc hasonló című tanulmánya alapján kell elindulnunk ahhoz, hogy az egyházak társadalomban betöltött hálózatos szerepét megértsük. A katolikus egyház rejtett közösségeire a Grósz per, benne a pálosok pere kiemelten utal, amikor az illegális egyházzól esik szó. A kommunista diktatúra Páter Vezér Ferenc kivégzésével és a 369 papi áldozat felmutatásával vállalta az egyház fájának erőszakos megnyesését. A „lombkorona megcsönkítése” politikai szempontból látványos és megfélemlítő volt. Arra is választ kell adni, hogy ez a drasztikus diktatórikus módszer milyen társadalmi és szociológiai hatással, következményekkel járt, hogyan zöldült ki a megcsönkített fa koronája.

Az egyház elleni támadások nemcsak a fa lombosítottát jelentő egyházi vezetés, a felsópapság ellen irányultak. A fa törzsét, az alsópapságot, a szerzetesrendeket is elérte a pusztító szándék. A szerzetesrendek az egyház horizontális és vertikális hálózatán belül önálló, bonyolult hálózati rendszerükkel kapcsolódtak a katolikus egyház intézményének struktúrájához.

A szerzetesrendek hálózata elleni támadás jól bizonyította, hogy a diktatúra tisztában volt e bonyolult szerkezet szerepével. Első lépései ennek ellenére még félig-meddig ösztönösnek tekinthetők. Arra még a történettudomány, a történeti szociológia sem figyelte fel, hogy a támadások először a gyökérzet ellen kezdődtek. A gyökérhálózat kipusztítása vezethet el a fa kiszáradásához. Ez nem történt meg a diktatúra évtizedei alatt, amit Lékai

László jelmondata szemléletesen bizonyít. Rajk László belügyminiszter azzal, hogy betiltotta a vallási ifjúsági egyesületek működését, a gyökérhálózatot és a fának is megújulást jelentő táptalajt akarta eltávolítani. Az iskolák államosítása kiegészítette ezt a folyamatot.

Mérei Ferenc szerint az intézményes alakzatok spontán tagolódása a kiscsoport. Ezt részletesen meg is magyarázza:

„Életünk közösségi élet. Különbőféle társas alakzatokhoz tartozunk, ezeknek keretében szinte áttekinthetetlen kapcsolatrendszerben helyezkedünk el. Azért áttekinthetetlen, mert kötődéseink több egymással érintkező, esetleg rajtunk keresztül érintkező társas mezőhöz tartoznak. Tagja vagyok egy családnak, van munkahelyem, tanfolyamra járok, részt veszek valamilyen társadalmi szervezet bizottságában; ezzel már négy különböző társadalmi mezőben kapok helyet, négy különféle intézményes kerethez tartozom.

Intézményes kereten – ahogyan a szociálpszichológiában mondják: formális alakzaton – azokat a viszonylatrendszereket értjük a hozzájuk fűződő szokásokkal, szabályokkal, rítusokkal együtt, amelyek szervezetten, törvényes jogi implikációval illeszkednek be a termelésen nyugvó társadalmi rendszerbe. Az intézményes egységes hálózatot alkotnak, átfedésekkel és bonyolult kereszteződésekkel. Ez a hálózat át meg átszövi életünket, és váza a társadalomnak, mint az emberi tevékenységek szervezetének. ... Intézményes alakzat a sportkörtől a szakkörig, a labdarugó csapat, az iskolai osztály, a nyelvtanfolyam, szakkör stb., mert működésük szabályozott. Ha a társadalmi rendszert alkotó intézményes rendszereket – legyenek azok a munkahelyek, nevelőintézetek, katonai alakulatok vagy társadalmi egyesületek – életközélemben vizsgáljuk és a keretek között kialakult kapcsolatokat elemezzük, kiderül, hogy ezek az egységek nem homogének. Az intézményes keretben spontán társulások jönnek létre, klikkek alakulnak ki, barátságok szövődnek.

Ezek a spontán társulások baráti szálakon át egybekapcsolódnak, hálózatot alkotnak, amely megkettőzi a feladatokat a feladatokkal és státushelyekkel meghatározott intézményes rendszert. A spontán hálózat ott lappang a háttérben, mint nem rögzített, mégis jelen levő kiegészítése az intézményes hálózatnak.

A kiscsoport, mint társas alakzat alapvetően különbözik az intézményes egységektől. A preszociális és alegális szerveződés minőségrendjét képviseli. ...

A kiscsoport akkor sem intézményesen szervezett alakzat, ha a névnap, ünnepségekből és a kirándulásokból idővel sajátos szokás – és rítusrendszer kerekedik ki, ha mindannyiunk által megváltozhatatlannak érzett hagyományok szabályozzák.”¹

A kiscsoportot a következő kritériumok alapján határolhatjuk el a társadalmi alakzatok lehetséges változatai között.

¹ MÉREI FERENC: *Közösségek rejtett hálózata*. Bp., 2006. 34–35. p.

- „1. Veszélyelhárító tendenciát mutat: a tagok készenléti beállítódását arra, hogy a csoport létét veszélyeztető helyzetben fellépjenek.
2. Szervezett intézmény keretei közt alakul ki, spontán kezdeményezésre.
3. Nem kapcsolódik szervezeten a termelésen nyugvó makroszociális hálózathoz, preszociális.
4. Kiesik a makroszociális intézményhálózathoz fűződő jogrendszerből, alegális.
5. Fejlődése mégis az intézményes lét felé mutat, mert szokásokat hoz létre, szabályokat alkot, hagyományokat teremt.”²

Mérei Ferenc pszichológus, szociológus. Tudományos értékű megállapításai az illegális, katakomba egyház és egyházi kisközösségek, kiscsoportok születésének, keletkezésének és működésének elemzéséhez logikus gondolatokkal szolgálnak.

A kommunista diktatúra többféle módszert kipróbált a katolikus egyház elleni küzdelmében. A törvények, a rendeletek nagy száma az állami beavatkozást bizonyította. Ha ezek nem vezettek eredményre, bevetette a karhatalmat. Az ügynökök hálózata a bonyolult hálózati rendszerrel rendelkező egyház belső bomlasztását szolgálta. Az ifjúsági szervezetek működésének betiltása gyors, radikális, eredményes módszernek látszott.

Kevésbé ismert a katolikus egyházzal és a katolikus iskolarendszerrel szoros kapcsolatban lévő magyar cserkészlet ellen indított támadások sorozata. A Robert Baden Powell által 1908-ban alapított cserkészmozgalom minden elképzelést meghaladó gyorsasággal terjedt el világszerte. Az alapító szándéka szerint a cserkészlet a természet szeretetével átítatott, élményt nyújtó, gazdag programot kínál, testvéri közösséget jelentő mozgalom.

A trianoni békeszerződés után Magyarország kormányfője, Teleki Pál lett a magyar cserkészmozgalom vezetője, főcserkész megnevezéssel. 1941-ben bekövetkezett haláláig végezte fontos munkáját. Mellette Sík Sándor, piarista tartományfőnök neve adott rangot a mozgalomnak. Teleki utóda Khuen-Héderváry Károly lett. 1924. április 13-án Budapesten megkezdte működését a Magyar Leánycserkész Szövetség. 1924-ben a dániai Cserkész Világtalálkozón, a II. Jamboreen a nemzetek versenyében Nagy-Britannia után a harmadik helyen végeztek. Ezzel egy csapásra a nemzetközi érdeklődés központjába kerültek. A Magyar Cserkészszövetség taglétszáma ekkorra már meghaladta a tízezret. 1926 júliusában 8000 fiú részvételével a fővárostól északra levő megyeri dombokon Sík Sándor és Selkey Oszkár vezetésével megrendezték a Nemzeti Nagytábort. Ennek állított maradandó emléket Sík Sándor a *Megyeri hitvallás* című költeményével. 1933. augusztus 1-től 15-ig magyar földön Teleki Pál parancsnoksága mellett Kisbarnaki Farkas Ferencnek, a tábor vezérkari főnökének vezetésével tartották Gödöllőn 26000 cserkész résztvevővel a IV. Világ Jamboreet óriási hazai és nemzetközi érdeklődéstől kísérve. A megjelent alapító, Baden Powell így nyilatkozott: „Az ideális cserkészlet – amilyenek én a cserkészletet képzelem – olyan, mint a magyaroké.”

A Szálasi Ferenc által vezetett nyilaskeresztes párt már 1940-től szorgalmazta a Magyar Cserkészszövetség feloszlását. A nyilas vezetés szerint

² Uo. 36–37. p.

nincs szükség olyan mozgalomra, amely a nemzetközi testvériséget és a pacifizmust tűzte zászlajára. A parlamentben napirenden voltak a Szálasiékkal rokonszenvező képviselők kirohanásai. Azt is követelték, hogy a cserkészetet egyesítsék a félig katonai jellegű levante szervezettel. A Magyar Cserkészszövetségben belül ennek a felfogásnak hangadója Kolozsváry Béla nyilas párttag volt. Az alapító tanításának megfelelően a cserkész szellemet a cserkészvezető képzésben Koszteritz József (Koszter atya), a szövetségben belül a Táborkereszt közösség képviselte. Teleki Pál az 1940. évi közgyűlés végén tartott tiszti összejövetelen keserűen állapította meg, hogy a beteg társadalom megfertőzte a mozgalmat. Főleg három személyiség Horthy Miklós kormányzó, Keresztes Fischer Ferenc belügyminiszter és Kisbarnaki Farkas Ferenc altábornagy, főcserkész hatékony, következetes hozzáállásának eredményeként egészen az 1944-es nyilaskeresztes hatalom átvételéig sikeresen háruáltak el a közel hatvanezres cserkészközösséget fenyegető beolvasztási kísérletsorozat veszélyei. A megszálló németek segítségével uralomra került Szálasi kormány utasítást adott ki, miszerint hungarista őrsem-mozgalommá kell átalakulnia a magyar cserkésznek. Ennek azonban vajmi kevés fogantója volt.³

A Magyar Cserkészszövetség nagy nemzetközi hálózatnak volt a tagja. Kapcsolódott a katolikus egyház horizontálisan és vertikálisan kialakult hálózati struktúrájához. A nyilas diktatúra sem tudta felszámolni. A bolsevik típusú kommunizmusnak is új módszereket kellett alkalmazni a szívós ifjúsági szervezet felszámolására. A fokozatosság alapelvét alkalmazva a kommunisták és szövetségeseik az általuk kiépített hálózat segítségével megkezdték a támadásokat a militaristának, sovinsztának, klerikálisnak nevezett, sőt fasisztának is titulált cserkészlet ellen. A koalíciós kormányzás látszatdemokráciája nem tette lehetővé a nyílt támadást, ezért különböző ernyőszervezetek – Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, úttörő mozgalom – kezdték meg a behatoló bomlasztást.

A magyar cserkészlet a nyilas diktatúrát megsínylette, de életképességét bizonyította, hogy a debreceni ideiglenes kormány külügyminisztere, Teleki Géza – Teleki Pál volt főcserkész fia – közreműködésével és a Nemzeti Bizottság engedélyével megkezdődött a Magyar Cserkészszövetség újraélesztése. Megalakult az Országos Intézőbizottság. A bomlasztó szándék is lépést tartott ezzel. Egyes bizottsági tagok a baloldali hatalomtól kapták megbízásukat. 1945-ben megtartották a tisztújító közgyűlést. 1945. november elején Sík Sándornál is összejöttek mindazok, akik a régi valláserkölcsei alapokon álló cserkészlet megteremtésén fáradoztak. A közgyűlés az iskolai cserkészcsapatok és a falusi cserkészlet létrehozását javasolta. A mozgalmi hálózat kiépítését jelentette ez. 1946. július 4-én Rajk László belügyminiszter feloszlatta a Magyar Cserkészszövetséget. Több cserkészvezetőt letartóztattak. Koholt vádak alapján kínzással annak beismerésére kényszerítették őket, hogy kamaraerdei kirándulások alkalmával lelőtték és elástak egy szovjet katonát. Uden Miklós és Dietzl László egyetemista rajvezetőket a szovjet katonai bíróság koncepciós perben golyó általi halálra ítélte. (A szovjet katona holtteste nem került elő.)

³ IVASIVKA MÁTYÁS – ARATÓ LÁSZLÓ: Sziklatábor. A katabombacserkészlet története. Bp., 2006. (továbbiakban: IVASIVKA-ARATÓ, 2006.) 31–32. p.

1946. július 9-én letartóztatták Kölley György, országos cserkészvezetőt. Fegyveres összeesküvés vádjával koncepciós perben 8 év szovjet gulágra ítélték.⁴ A cserkészzet jóval a diktatúra előtt a kommunista párt megsemmisítendő ellenfelének számított. Ebben a szovjet megszállóknak is fontos szerepe volt. A cserkész élet fenntartásához az illegálisba vonuláshoz lehetett megteremteni a feltételeket.

Mérei Ferenc szociálpszichológiai elmélete a kiscsoportokra épül. Ezek rejtett közösségek. A cserkészcsapatokat feloszlató rendelet csupán a cserkészmozgalom nagy, országos hálózatának megszüntetésére mozgósította erejét. A feloszlató rendelet a koalíciós időszak még látszólagos demokratikus légkörében született. Ekkor még nem lehetett az erőszakos adminisztratív módszereket nagy méretekben felhasználni a cserkészzet megfojtására. A fordulat évéig volt még idő a cserkészcsapatok kisközösségei (őrsök, rajok) újraszervezésére és az alegális cserkészcsapatok megszervezésére. Ennek emlékeit dolgozta fel Aczél László Zsombor *Parázs a hamu alatt 1947–1952–1965* című monográfiájában. Péter Bolváry Pál pálos atya szerző munkájára egy cserkészvezető így emlékezik vissza:

„1948 nyarán Pál atyával és mintegy harminc fiúval táboroztam a Hidas-völgyben, ami az akkori évben a már engedély nélkül tovább működő 47-es csapat vezetőképző cserkész tábora volt. Ezt követően 1948 nyarán mozgó tábort vezettem, emlékezetem szerint mintegy harminc fiúval. Pécsről indultunk Mohácsra, majd a Dunán hajóval tovább.”⁵

Érdekes tényre világít rá a következő részlet:

„Több lábon álltunk. Ma úgy mondanánk: diverzifikáltuk közösségi életünket. Pl. az összes pécsi sportegyesületben igazolt tagok voltunk, különféle sportágakban. /Traktor SE, PVSZ, Spartacus SE, Dózsa SE, Haladás, stb./ Rendszeresen résztvettünk a felszínen lévő diák- és kulturális rendezvényeken, sőt nagyon aktívak voltunk azokon is. Így pl. a hivatalos tánciskolák, az ösztáncok, a zenekarok és az énekkarok életében.”⁶

A Mérei Ferenc által említett alegális létforma volt ez. A cserkészcsapatok a felbomlás állapotában még támogatást tudtak biztosítani a kiscsoportoknak, amelyek az iskolák makroszociális intézményhálózatából és a jogrendszer hálózatából léptek ki így.

Az alegális létforma vezetett át az illegális szerveződéshez. Ennek egyes jellemzői jól bizonyítják, hogy a katolikus egyház számára komoly tanulságot szolgáltak a katakomba cserkész tapasztalatai. Az illegális lét legfontosabb intézménye a táborozás volt. Álló- és mozgó táborok váltották egymást. A cserkészek tömegközlekedési eszközöket elvértve használtak és azokon is szétszéledtek. A táborhelyek a falvaktól, közutaktól távol estek. A

⁴ Uo. 39–44. p.

⁵ ACZÉL LÁSZLÓ ZSOMBOR: *Parázs a hamu alatt, 1947–1952–1965*. Bp., 2005. 13. p.

⁶ Uo. 33. p.

táborórésget szigorúan megszervezték. A táborokról nem volt szabad semmit mesélni. A cserkész kifejezést sem használták.⁷

A kommunista párt egyformán ellenségnek tekintette a cserkészmozgalmat és a szerzetesrendeket. A két intézmény elleni harcát a szinkronitás jellemezte. Ezzel a két hálózat közös frontot jelentett a számára. A Rákosi-rendszer drasztikus adminisztratív eszközöket nagyobb mértékben alkalmazott, mint Kádár rendszere. Ennek ellenére Kádárék is komoly ellenfélnek tekintették a cserkészetet és a szerzetesrendeket. A harci módszereken úgy változtattak, hogy az addig működő ügynöki hálózatot kiszélesítették, ahogy ezt a dokumentumok is bizonyítják. A nagyszámú ügynöki hálózat sem tudta megakadályozni a katakomba-cserkészlet működését. 1966-ban cserkészkonceptiók perre került sor Budapesten. 1966. január 14-én illegális cserkészmunka alapos gyanújával őrizetbe vették a IV. sz. Budai Ifjúsági Kongregációk cserkészcsapatának volt parancsnokát, Horváth Nándort és tisztjét, Zimmermann Józsefet. Mindkettőjüket a bíróság kétévi szabadságvesztésre ítélte.⁸ A kongregáció szakkifejezés egyházi közösséget is jelent. Ez egyértelműen bizonyítja, hogy a cserkész kisközösségek egyházi bázisközösségként is működtek. A cserkészmozgalom és az egyház katakomba hálózata összeért. A cserkészmozgalom vezetői között kiemelkedő szerepet játszott Kölley György, akit Shvoy Lajos szentelt pappá Székesfehérváron. A püspök Dunabogdányba, a katakomba cserkészlet egyik fontos helyére nevezte ki káplánnak a száműzött Kisberk Imre székesfehérvári segédpüspök mellé. A másik papi cserkészvezető Barlay Ödön Szabolcs ciszterci szerzetes volt. Egyik alkalommal Péter Bolváry Pál atya és Péter Arató László, az előbbi pálos, az utóbbi ciszterci szerzetes volt, együtt látogatták meg Dunabogdányban Kisberk Imrét, aki sok mindenről tájékoztatta a vendégeket. Közben tapasztalatcserére került sor Kölley György atyával is.⁹

Az állambiztonsági dokumentumok alapján nyomon lehet követni az egyházpolitika változásait az 1950-es és 60-as évek összefüggéseit tekintve:¹⁰

„IV/5. alosztály

»

Tárgy: A klerikális reakció ellen harcoló alosztály 6 hónapos beszámolója

Budapest, 1955. július 28.

A magyar katolikus klérus az elmúlt 6 hónap folyamán a római katolikus püspöki kar vezetésével az illegális tevékenység kiszélesítése mellett igyekezett a legális tevékenység kiszélesítésére is. Ez megmutatkozott a katolikus egyház egyházi ünnepeinek tömegmozgósításánál, mint pl. a húsvéti és úrnap körmeneteknél, de megmutatkozott az általános egyházi tevékenység során történő ún. »egyházi agitáció« alkalmazásával is.

⁷ Uo. 37–38. p.

⁸ IVASIVKA-ARATÓ, 2006. 256–257. p.

⁹ Uo. 141. p.

¹⁰ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, THO 13405/2. 156–161. p.

A római katolikus püspöki kar tagjai továbbra is igyekeztek a papi békemozgalomtól elszigetelni a részükre »megbízható« ún. Vatikánhoz hű papokat. Ez megmutatkozott különösképpen a »Kereszt« című békemozgalmi lap Vatikán által történő indexre tételekor. A püspöki kar jobboldali tagjai a püspöki konferenciákon és az ÁEH-val történő tárgyalások során továbbra is támadásra igyekezett bírni az ingadozókat az odahelyezett békepapi vikáriusok és azon mozgalmi papok ellen, akik a papi békemozgalomban részt vesznek. A püspöki kar tagjai, valamint a katolikus klérus ún. Vatikánhoz hű része elítélően nyilatkozott Czapik érseknek helsinki útjáról.

A katolikus klérus vonalán megállapítható, hogy a papi békemozgalmal szemben, valamint az Állami Egyházügyi Hivatal által kiadott intézkedésekkel szembeni álláspontot, valamint az ellenük történő ellenforradalmi propagandát a világi klérus egy része mellett a feloszlott férfi és női szerzetesrendek támogatják, sok esetben irányítják. Erre szervezett alapot nyújt a jelentős férfi és női szerzetesrendek titkos, szervezet-szerű továbbműködése, melyeknek egy része ellenőrzött adatok szerint titkos kapcsolatot tart fenn vatikáni rendi központjukkal, a budapesti imperialista követségek útján. E vatikáni központok igyekeznek utasításaikban Magyarországon működő titkos szervezeteik részére ilyen irányú utasításokat és szempontokat adni. A püspöki kar, valamint a világi klérus úgynevezett jobboldali Vatikánhoz hű papjainak ilyen irányú irányítását és nevelését támogatják és irányítják az illegálisan működő jezsuita rend, cisztercita rend, domonkos rend, valamint a korlátozottan működő piarista és bencés rend.

Megállapítható, hogy a világi klérus, valamint a titokban működő feloszlott szerzetesrendek ellenséges tevékenységének legfőbb formája az irányítások alatt működő illegális szervezetek, melyen keresztül ellenforradalmi propagandát fejtenek ki szóban és írásban. Megállapítottuk, hogy az operatív jelzések mellett dokumentációkat is szereztünk arra vonatkozóan, hogy a titkos szervezetek egyházpolitikai híryananyagokat is küldenek ki titkos úton különböző illegális csatornák felhasználásával a Vatikán számára.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a katolikus klérus és ezen belül a feloszlott férfi és női szerzetesrendek illegális csatornák felhasználásával híryananyagokat küldenek ki, valamint szervezett ellenforradalmi tevékenységet fejtenek ki Magyarországon, különösképpen az ifjúság körében, de a jobboldali exponált hívők körében is. Ezt bizonyítja a felderített a kiterjedt klerikális ifjúsági szervezkedés, valamint világi papok és volt szerzetesek irányításával működő »Keresztény Front« elnevezésű illegális szervezkedés is.

A 6 hónap folyamán történő operatív felderítések és intézkedések

A római katolikus püspöki kar vonalán: Javaslatot tettünk a püspöki karon belül Czapik Gyula egri érsek felé államvédelmi személyi kontaktus felvételére. Összegyűjtöttük e személyi kontaktus felvételéhez szükséges jellemző államvédelmi adatokat, összefoglaló formájában.

Tervbe vettük a püspöki karon belül Badalik Bertalan veszprémi püspökkel történő államvédelmi személyi kontaktus felvételének tanul-

mányozását és előkészítését. Erkölcsi kompromittálásához szükséges adatokat gyűjtöttünk össze »Ligeti« fedőnevű ügynökön keresztül.

Dudás Miklós Hajdú megyei püspök Vatikánhoz fűződő titkos kapcsolatának felderítéséhez beszerveztük budapesti titkárát és teológiai tanárát »Kiss János« fedőnevű ügynökként.

Papp Kálmán győri püspök mellé tervbe vettük két ügynökjelölt tanulmányozását és az egyik ügynökjelölt beszervezését, valamint operatív technika végleges beszerelését. Az ügynökjelöltek tanulmányozása jelenleg is folyamatban van, beszervezését végrehajtani nem tudtuk. Az operatív technika végleges beszerelését végrehajtottuk.

A püspöki kar tagjai közül, mint ügynökjelöltet tanulmányoztuk Brezanóczi Pál érseki helynököt. 6 hónapos tervünkben beszervezését terveztük, azonban ennek végrehajtására nem került sor.

A római katolikus egyház vonalán célszerűnek látszott és ezért tervbe vettük a püspöki kar hivatalos könyvmatosának, a Magyar Kurír felhasználásával a külföldön megjelenő katolikus sajtótudósító állandó tájékoztatójának összeállítását a magyar katolikus egyházra valamint a többi népi demokratikus országokra vonatkozóan. Ügynökség útján ennek megszervezése megtörtént. Rendszeres tájékoztatókat kapunk és készítünk a jelentősebb európai katolikus országok katolikus hír-ügynökségeinek híryagaiból.

A római katolikus püspöki kar vonalán, terven kívül, utasításra megszerveztük és előkészítettük Mindszenty József elítélt egyházi objektumba való elhelyezését. Elhelyezésének biztosítására, valamint további operatív kombinációk végrehajtására mellé helyeztük »Ligeti« fedőnevű ügynököt, valamint operatív lehallgatási technikát szereltünk be.

A feloszlott és működő szerzetesrendek vonalán

Az illegálisan működő magyarországi jezsuita rend Vatikánhoz fűződő titkos kapcsolatának felderítésére és dokumentálására, valamint ellenforradalmi szervezeti felderítésére és dokumentálására tervbe vettük az illegális szerzetesrend vezetőinek őrizetbe vételét. A 6 hónapos terv időszaka során ellenséges tevékenységükre újabb dokumentumokat szereztünk be, hálózati úton megállapítottuk Pálos Antal őrizetbe vétele után, kik irányítják illegálisan a titkos jezsuita-rend szervezetet. Javaslatot tettünk összefoglaló formájában a szervezet 7 vezetőjének őrizetbe vételére, valamint az őrizetbe vétel fedése mellett »Nagy István« fedőnevű ügynök hírszerző munkára való felhasználására a jezsuita emigrációba. Javaslatot 1955 júniusában jóváhagyták. Mindszenty elhelyezése miatt az őrizetbe vétel végrehajtására nem került sor.

A magyarországi bencés rend adataink szerint a budapesti olasz követség felhasználásával titkos kapcsolatot tart fenn vatikáni központjával. A vatikáni központ számára rendszeresen híryanyagokat küldenek ki. 1954 évben átfogtuk ügynökség útján a Vatikánhoz lévő illegális csatornájukat. Tervbe vettük a 6 hónap folyamán az ügyben dolgozó »Tóth« és »Jácint« fedőnevű ügynökökön keresztül Békés Gellért vatikáni referens felé egy újabb illegális csatorna létrehozását abból a célból, hogy megismerjük a Vatikán érdeklődési körét a Magyar Népköztársaság ellen folytatott hírszerző munkájában. A játszmas ügy so-

rán felderítettük Békés Gellért egyik illegális vonalát, melynek szereplője egy jelenleg működő vasutas volt, ezen az úton anyagi juttatást küldött a bencés rend számára. Megállapítottuk továbbá, hogy Békés igyekezett felhasználni olyan körülményeket is, hogy a sportrendezvények során külföldre utazó magyar állampolgárokat különböző üzenetek közvetítésével bízott meg.

A szerzetesrendek vonalán megállapítottuk, hogy az ún. sport megnyilvánulásokra, ahol különböző külföldi állampolgárok jöttek Magyarországra, több esetben felhasználták a Vatikán és a külföldi egyházak felé titkos kapcsolatok felvételére. Ez megtörtént Janis Mihály lazarista tartományfőnök esetében is, akinek testvére utazott be az országba és különböző csomagokat hozott és vitt ki egyházi személyektől. A győri bencés rend egyik volt szerzetesének – sportrendezvények felhasználásával – Magyarországra utaztatta testvérét, aki különböző egyházi személyek részére a bécsi pázmáneumból és a bécsi érsekségről levelet hozott egyházi személyek részére, többek között Shvoy Lajosnak is.

A budai ferences rend vonalán hosszú idő óta folytatunk ügynöki bizalmas nyomozást a külföldre szökött Német Luciusz ferences szerzetes hírszerző tevékenységének felderítésére és dokumentálására, illetve magyarországi hírszerző kapcsolatainak megállapítására. A ferences rend nem ellenőrzött adatok szerint titkos kapcsolatot tart fenn diplomáciai testületen keresztül az egyik központjával. Ennek felderítésére tervbe vettük Váradi Béla rendtartományi titkár ügynökké való beszervezését. Váradi ügynöki tanulmányozása során több bizalmas jellegű Váradira kompromittáló adatot gyűjtöttünk össze. Beszervezését nem tudtuk végrehajtani, erkölcsi kompromittáló adatok hiányában, melyet a következő terv- időszakban kívánunk végrehajtani. Tervbe vettük »Mecseki« fedőnevű ügynök Németh Luciusz mellé hírszerző munkára való kidobási tervét és ehhez szükséges őrizetbe vétele előkészítését.

A szerzetesek és világi papok által vezetett illegális ifjúsági mozgalom szervezeti felépítésének és ellenforradalmi tevékenységének felderítésére és dokumentálására tervbe vettük, hogy megállapítjuk a mozgalom országos vezetőit és csoportvezetőit, titkos összejöveteleiket operatív technika és fotó útján dokumentáljuk, valamint írott ellenforradalmi broszúrákat eredetiben megszerezünk. Javaslatot tettünk az illegális szervezkedés realizálására és dezorganizálására. A 6 hónapos terv időszaka alatt felderítettük az ifjúsági szervezkedés 4 központjának vezetőit és jelentősebb csoportvezetőit és egynéhány tagját, technikailag /operatív és fotótechnika/ dokumentáltuk az ifjúsági szervezkedés jelentősebb összejöveteleit, valamint 40 féle általuk kiadott ellenforradalmi broszúrát szereztünk be eredetiben és fotóban. A hálózati és nyomozati úton felderített és összegyűjtött ellenforradalmi tevékenységükre utaló jelzéseket és dokumentumokat összefoglaló formájában összesítettük, javaslatot tettünk az ifjúsági mozgalom realizálására, valamint dezorganizálására.

A működő piarista rend vonalán tervbe vettük két ügynökjelölt tanulmányozását és egyik ügynökjelölt beszervezését. Az ügynökjelöltek tanulmányozását elvégeztük, azonban az egyik ügynök beszervezését nem hajtottuk végre. A piarista rend ifjúsági szervezkedésben való

részvételét felderítettük, több írásos dokumentumot szereztünk meg. A piaristák által vezetett ifjúsági szervezkedés szervezeti felépítését, vezetői névsorát megszereztük. Megállapítottuk, hogy a piarista rend vezetésének irányításával Magyarországon működik egy illegális hittudományi főiskola, melynek vezetői egyrészt piarista szerzetesek, másrészt a feloszlott szerzetesrendek tagjai. Az illegális hittudományi főiskola teljes felderítése nem történt meg. Hálózati jelentéseink vannak arra vonatkozóan, hogy a hittudományi főiskola tagjai közül titkos papszentelés történt.

Soltész Jenő, volt kitelepítési kormánybiztos, több volt szerzetes és világi pap bevonásával »Keresztény Front« elnevezésű széleskörű illegális ellenforradalmi un. »katolikus pártot« hozott létre. Tervbe vettük az illegális szervezkedés tagjainak felderítését, a szervezkedésben részt vevő »Körösi« fedőnevű ügynök – aki a szervezkedésről nem jelentett – átszervezését. Feladatunk volt operatív technika és fotótechnika útján, valamint hálózati úton a szervezkedés tagjainak felderítése és dokumentálása, valamint az általuk terjesztett broszúrák és »alkotmánytervezetek« megszerzése. A tervidőszak alatt átszerveztük »Körösi« fedőnevű ügynököt, melynek felhasználásával felderítettük a szervezkedés vezetőit és jelentősebb tagjait, összejöveteleikről technikailag ellenőrzött dokumentumokat szereztünk be, megállapítottuk célkitűzéseiket és több írásos dokumentumot szereztünk be. Megállapítottuk, hogy a szervezkedés vezetője kapcsolatot akar felvenni a Vatikánban működő Csertő Sándor kiszökött világi pappal, aki kiszökése előtt tájékozva volt a szervezkedés létrehozásának tervéről. Megszereztük a kiküldendő szervezkedésre vonatkozó tájékoztatóját. Megállapítottuk, hogy az illegális szervezkedésnek Magyarországon kb. 300 tagja van, különböző illegális csoportban működnek az ország területén.

A feloszlott cisztercita rend Sigmond Lóránt illegális tartományfőnök vezetésével megszervezte titkosan a magyarországi cisztercita rendet. Tervbe vettük az illegális cisztercita rend tagjainak felderítését és a rendi vezetőség köréből két ügynökjelölt kiválasztását, valamint az egyik ügynökjelölt beszervezését. Az ügynöki bizalmas nyomozás során a két ügynökjelölt tanulmányozását befejeztük, azonban megállapítottuk, hogy egyik ügynökjelölt nem alkalmas a birtokunkban lévő adatok alapján a beszervezésre. Külső figyelés és hálózati adatok alapján új ügynökjelöltet választottunk ki, melynek során az ügynökjelöltre vonatkozóan erkölcsi és politikai kompromittáló adatokat gyűjtöttünk össze. Külső figyelés útján felderítettük az illegális rendi vezetőség tagjait és titkos rendi-tanácsulását. Az új ügynökjelölt az illegális rendi-tanács tagja. Az ügynökjelölt erkölcsi kompromittálására tervet dolgoztunk ki.

A feloszlott női szerzetesrendek vonalán több ügynökjelölt tanulmányozásához kezdtünk, azonban annak végrehajtására és jelentősebb kompromittáló adatok összegyűjtésére nem került sor.

Az ügynöki operatív munka helyzete

A klerikális reakció vonalán több jelentős ügynöki nyomozás folyik. Megállapítható, hogy a tervbe vett ügynöki bizalmas nyomozásnál a 6 hónapos terv során maradéktalanul a tervezett intézkedéseket nem

hajtottuk végre. Ennek fő oka, hogy a közbejött jelentősebb operatív intézkedések az operatív tiszt elvtársak idejét lefoglalta, továbbá az alosztály területéről több operatív tiszt elvtárs más munkaterületre lett áthelyezve és így az új területeket átvevő operatív tisztek nem tudtak kellően elmélyülni az ügynöki bizalmas nyomozásokban. Különösen problematikus volt a helyzet a püspöki kar vonalán, ahol a 6 hónap folyamán 4 esetben kellett a területeket átcsoportosítani, mivel az operatív tiszt elvtársak egy kivételével teljesen kicserélődtek. Az alosztályon folyó 3 jelentősebb ügynöki bizalmas nyomozás, az ifjúsági szervezkedés, az illegális jezsuita rend ellenforradalmi tevékenysége, valamint a »Keresztény Front« elnevezésű illegális szervezkedés tagjainak száma rendkívül nagy, egész országra kiterjed, és mivel egy ilyen területen egy operatív tiszt folytat elhárító munkát, sok esetben képtelen alapos, mélyreható felderítő munkára. Jelentős probléma, hogy az ügynökség útján újonnan beérkező szervezkedésre, illegális csatornára utaló operatív jelzésekkel sok esetben egyáltalán, vagy néha kapkodva tudunk csak foglalkozni. Sok új operatív felderítés indokoltá tette volna, hogy ezekben mélyreható, további ügynöki bizalmas nyomozást vezessünk be. Az ügynöki bizalmas nyomozásokban megtett intézkedések száma és felkészültsége rendkívül nagy volt, így általában az alosztályon az operatív munkát a kapkodás jellemezte.

Füleki György
áv. szd.”

A szerzetesrendek cserkészmozgalomban betöltött szerepe az illegális ellenállás egyik releváns formája volt. Ez biztosította a szerzetesrendek utánpótlását is. A két intézményrendszer hálózatának együttműködésére a *Sziklatábor* és a *Parázs a hamu alatt* című monográfia egyértelmű bizonyossággal utal. Az új keletű tudományos diszciplína, a hálózatelmélet alapján lehet bizonyítani az eddig kevésbé elfogadott teóriát, az ellenálló egyház gondolatát. Ez már a további történeti kutatások feladata.